

Lotsbarnskolan på Dalarö

Lotsbarnskolorna inrättades på lots- och fyrplatser och verkade från 1845 till 1925.

Skolundervisningen i Lotsbarnskolorna var en militär angelägenhet. Det var förvaltningen för sjöärenden (FSÄ) som inledningsvis fick ansvaret för lotsbarnskolorna med Lotsverket som huvudansvarig.

Lotsverket omvandlades 1872 till ämbetsverket Kungliga Lotsstyrelsen under Sjöförvarsdepartementet. Lotsverket kom senare 1920 att bli en civil myndighet under Handelsdepartementet. År 1925 överfördes ansvaret för lotsbarnskolorna till Skolstyrelsen och skolorna införlivades i det "allmänna skolsystemet".

År 1842 kom folkskolestadgan.

Den angav att i varje socken skall finnas minst en skola och att skolan skall bekostas av socknen. Det gick trögt med starten av sockenskolor. Det fanns motstånd mot "påhittet" av skolor, som många tyckte var onödigt. Det räckte väl med att klockarna gick runt och lärde ungdomen läsa och barnen behövdes hemma i jordbruket.

Militären som insåg värdet av utbildning avvaktade men efter tre års väntan tog tålmodet slut. Man beslöt då att själva ta initiativ till en egen skolverksamhet. Militärledningen lanserade 1845 lotsbarnskolorna via ett brev från kungen som var överbefälhavare. Detta gjordes utan kontakt med civila skolmyndigheter. Ett skäl för militären och Lotsverket att utbilda lotsbarnen var att uppmuntra barnen till att fortsätta som lotsar efter sina fäder.

I det kungliga brevet om Lotsbarnskolor skärptes också Lotsreglementets krav. En lotslärling måste nu kunna läsa, skriva och räkna innan han befordrades till lots. År 1845 startade undervisningen på fem lotsplatser i norra lotsdistriktet på Tjockö, Sandhamn, Runmarö, Dalarö och Landsort (Öja).

Längs Sveriges kuster fanns då tre lotsdistrikt norra, södra och västra. Lärarna anställdes av lotsdistriktet som utannonserade tjänsterna.

Till ansökningshandlingen skulle utöver examensbetyg ett intyg från prästen bifogas att man fört ett

hedrande nyktert och anständigt liv. I reglementet jämställdes lärartjänsten med en fyrmästare, en relativt hög rang. Lärarlönen utbetalades av Lotsstyrelsen en gång i halvåret efter avslutad termin. Läraren fick anhålla om att få ut lönen och bifoga en uppgift om undervisningstiden.

I lotsbarnskolorna undervisades barnen i stort sett i samma ämnen som i sockenskolan. Undervisningsämnena var katekesen, biblisk historia, innanläsning och att skriva läslig och tydlig stil samt räkning. Första timmen varje dag ägnades åt bön och kristendomsundervisning. Resten av dagen ägnades åt läsning, skrivning och räkning. Eleverna gick i skolan veckans alla dagar utom söndagar.

"De första läsövningarna" var en av de läseböcker som användes vid undervisning på lotsbarnskolor.

Vid läsårets slut hölls en offentlig examen, förrättad av läraren under närvaro av lotsförman, präst och föräldrar. Man klädde sig i finaste kläderna och smyckade lokalen. När läsåret var slut gavs skriftliga betyg. Betygsskalan var en annan än vad som används idag. Uttryck som "bra", "hjälpilig" och "klen" var vitsord. Betyg gavs även i flit och uppfostran.

Lotsbarnskolorna indelades i två grupper, ambulande skolor där lärarna flyttade mellan olika platser och fasta skolor på platser med större barnantal. Skolan på Dalarö var en fast lotsbarnskola med läsårsanställd lärare och var till för alla barn inte enbart för barn till lotsar.

Lotsbarnskolan på Dalarö startade 1845 och skolundervisningen bedrevs i två rum på övervåningen i Kommendanthuset, som socknen hyrt av Anna Sofia Berg, Smådalarö.

Dalarö socken hade nu uppfyllt folkskolestadgans krav på minst en skola i varje socken och detta till en låg kostnad, då Lotsstyrelsen betalade lärarens lön. På Dalarö skans tjänstgjorde då officerskadetten Rosenqvist som anställdes som lärare, han ansågs särskild skickad att med militärisk drill leda undervisningen.

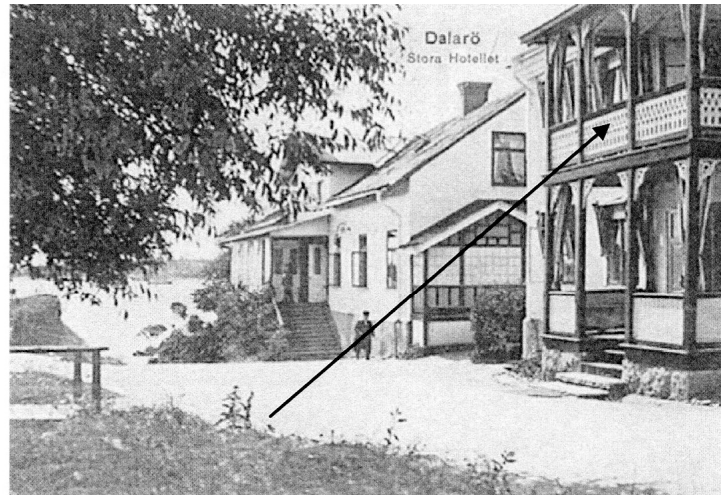
År 1848 flyttade skolan till ett hus på Amerikaberget som församlingen köpt. I huset hade tidigare bott en tullvaktmästare. Huset byggdes nu om till skolhus och lärarbostad. Året därpå anställdes en examinerad lärare G. Hagström. Han slutade efter 3 år och flyttade från Dalarö. 1853 anställs den 22-åriga Johan Alfred Hammarström. Han flyttade in i lärarbostaden och blir kvar tills det nya skolhuset vid Odinsvägen stod klart 1861.

Det nya skolhuset hade två klassrum på nedervåningen, ett för lotsbarnskolan, för barn mellan 6 – 10 år och ett klassrum för Folkskolan, Storskolan för elever över 10 år. På övervåningen fanns två lägenheter, en för lotsbarnlärarinnan och en för folkskolläraren.

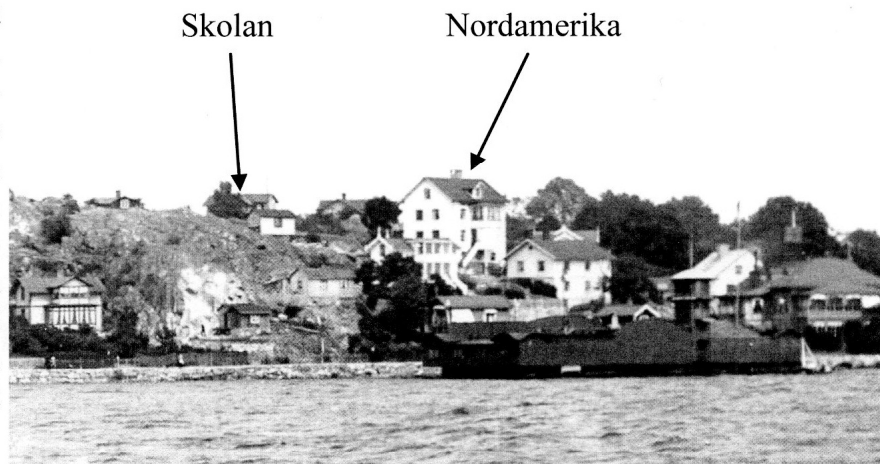
Vid en eldsvåda 1873 brann skolhuset ned. Undervisningen i lotsbarnskolan inställdes tills skolhuset var återuppbyggt, då det ej gick att hitta någon lämplig lokal. Storskolan däremot flyttade till Tullhuset där undervisningen bedrevs fram till att skolhuset 1875 var återuppbyggt efter branden.

I skolhuset på Odinsvägen bedrev lotsbarnskolan undervisning fram till 1882, då den upphörde och gick upp i folkskolan. Klassernas storlek var 25 – 40 elever varav 5 – 10 var barn till lotsar och undervisningen var ca 200 dagar per år.

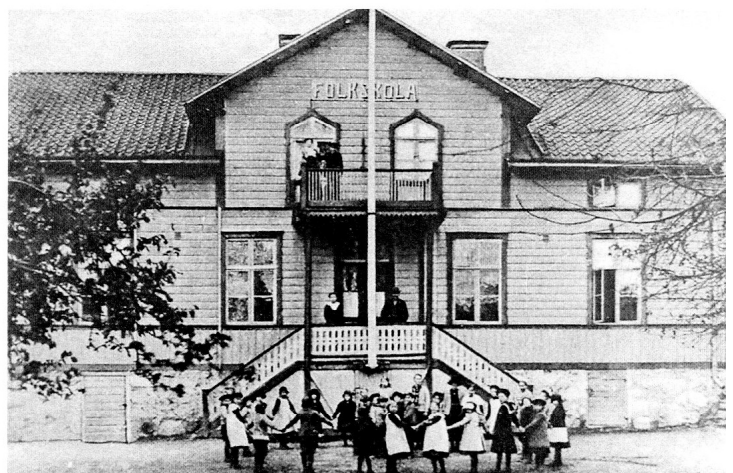
Detta är en bit skolhistoria om lotsbarnskolan på Dalarös om drevs av Lotsstyrelsen i 37 år från 1845 till 1882.

Skolhus hade socknen ej råd med utan hyrde två rum på övervåningen i Kommendanthuset. Skolundervisningen som Lotsstyrelsen ansvarade för kom igång 1845.

Här på Amerikaberget bedrevs undervisning mellan 1848-1861 tills det att nya skolhuset på Odinsvägen stod färdigt 1861.

Vid en eldsvåda 1873 brann det nybyggda skolhuset vid Odinsvägen ned. Skolhuset återuppbyggdes och invigdes 1875.

Artikeln är sammanställd av: Klas Rosberg